

TOPOGRAPHISK
J O U R N A L
FOR
N O R G E

udgivet paa det Topographiske Selskabs Forlag
under Redaktion af Hr. Conrector Jac. Røfted.

S Y V E N D E B I N D

24 = 26 H E F T E,

Christiania 1799 = 1800.

Trykt hos Jens Ørbek Berg.

at udi Følge af foranførte Omstændigheder, og Vice-Statholderens Betrækninger, skal de under Jærsbergs Verks Circumference henhørende Bønder tilholdes at levere udi rette Tid til Verket, imod rigelig Betalning; efter den Priis, som de enten selv høve indgaaer, eller efter Forordningen af 27de December 1752 er eller vorder ansat, hvad Kul enhyder, efter Forordning og Placat af 9 Januarii 1736 og 10de Juni 1743, i Henseende til Skovens Beskaffenhed, nu eller herefter bliver paalagt, under Straf af 24 Skilling til Verkets Fartig-Kasse for hver Læst, som de ikke med Qvittering bevise at have frembragt. Hvilke Bøder af Stedes Foged eller Amtsforvalter hos de Skyldige, i Mangel af mindelig Betaling, uden Rettergang, ved Udpantning udføges, med mindre udi et eller andet Aar indfaldt saadant Meen- eller misligt Före, at Kjörsterne ikke kunde forrettes, saavel som i Fald en eller anden af Bønderne i Grevskabet Jærsberg formoente sig at være paalagt større Leverance, end Skoven paa forordnet Maade taalte at afgive, eller og at Priserne ikke vare efter Billighed og i Henseende til Vejens Længde og Besværlighed, regulerede, da i saadant Tilfælde paa Vedkommendes Forlangende (dog

at der skeer betimelig, inden Leverancen forefalder) maae inden Tinget af Rettens Midler udmeldes, saa som paa Bondens Side, og paa Participanternes Side ligeledes, 4 kyndige og uvillige Mænd, som under Eed, saaledes, som de agte dertil at svare, have at forklare, hvorledes de skjonne rettest at være; thi have vi ikke villet undlade for ommeldte hans Majestæts allernaadigste Resolution, Eders Excellencies til behagelig Underretning at communicere. Vi forblive os s. v: Kjøbenhavn den 18de September 1756.

(Fortsættelsen følger.)

H.

Kort Beskrivelse over Finmarken

ved

Ole Hannibal Sommerfelt
Amtmand over Finmarkens Amt.

§. I.

Finmarken, en Part af Norge, er beliggende under Nordpolen fra Vest til Øst paa 70 til 71 Grad, grænser i V. mod Skjervoe Sogn i Tromsøa

G 3

Fog

13 Finmarkske Söemile Finmarkens Fogderies Circumference med Fællesdistriktene indberegnede siger *Snitler* at være 140 tydske Mile. Etter de udkomne statistiske Skrifter indeholder Finmarken 1244 □ Mile, hvoraf 1060 ere Vand.

§ 2.

Som beliggende under Nordpolssirklen, har Finmarken mere Kulde end Varme; thi almindelig indfinner Kulden sig medio September, og Sne eller Vinterførst omrent medio October; dog hender det, at vedholdende Sne og Vinterføre haves sidst i September. Sidst i Maj Maaned er almindelig den meste Sne gaaet af Marken ved Söekinten, dog afvexler det endnu i Maj Maaned, ja ofte et godt Stykke i Juni Maaned, med varm Luft og Snebyger, saa at man kan sige at have i Finmarken, i Maj Maaned, ungefærlig det samme Vejrligt, som almindelig indtræffer i April Maaned Söndenfjelds i Norge. Endnu til Slutningen af Juni Maaned indfalder ofte kolde Dage, saa at Græsset ikke kan siges at skyde hastig, forinden ved Indgangen af Juli Maaned. Naar meget kolde Sommere indtræffe, har man endog i Juli Maaned seet Sne at falde i de höjere Fjelde,

hvilken

hvilken Sne dog ved første Soelskind er igjen, hensmelter. I almindelighed kan anmærkes, at Vejrligt fra Stille til Storm er hastig omvexlende, og paa-Fjeldene, fornemmelig om Sommeren, fra Hede til Kulde. Til et Beviis herpaa kan jeg efter min egen Erfaring anføre følgende: Allersidst i Juni Maaned 1790 gjorde jeg en Tour over Varanger Fjeld i Østfinmarken, 2 korte Mile. Ved Oprejsen paa Fjeldet flog Tordenen i et saa lummert og varmt Vejr, at Klæderne paa Kroppen syntes at være til Besvær, og da jeg havde tilbagelagt en Mill paa Fjelder, kom en Fyge af Norden med Sne og saa kold, at jeg og Følge maatte tage vore Kavajer paa. Under denne kolde Byge kom jeg til en Bæk paa det höjeste af Fjelder, og som jeg vilde drikke af den, fandt jeg Vandet at være ganske lunkent af det nylige varme Tordenvejr. Kulden eller Frosten Vinteren igjennem i Finmarken kan ikke siges at være saa overordentlig sterk, men mere vedholdende end paa andre Steder i Norge. — Meger sjeldent afvexler den med Tøevejr. Hvad der gör den Finmarkske Vinter stræng og igjennemtrængende, ere de vedholdende stærke Vinde, fornemmelig den i Finmarken saa kaldede Løndvind.

de fleste Aar fuldvoxet til sidst i Juli Maaned, og Kornet i Alten modent til midt i August.

§. 3.

Finnmarkens Fogderie inddeltes i 2de Provstier, nemlig: i Øst- og Vestfinmarkens Provstie, samt Fællesdistriktene: Nejden, Pasvig og Pejsen, beliggende paa den sondre Side af Varangerfjorden. I forrige Seculo var Finnmarken deelt i 2de Fogderier, nemlig Østfinmarkens og Vestfinmarkens. Ved Rescript af 5te Januarii 1680 blevé Finnmarkens Fogderier henlagte under Nordlands Amt, hvilken Forening ej varede længere end til næste Aar derefter. Ved Forordningen af 5te September 1787 er derimod Senjen og Tromsøe Fogderier af Nordlands Amt lagt under Finnmarkens Amt. Vestfinmarken inddeltes i 7 Tinglaug, nemlig: Kautokejno og Afjumara, Altens, Loppens, Hæsvigs, Hammerfest, Maaföe og Kjelvigs. Østfinmarken inddeltes i 4 Tinglaug, nemlig Kjøllefjords, Tanens, Vadsöe, og Vardöe. Innellem Vest- og Østfinmarken skiller det store Næs eller promontorium kaldet Sverholt *). Ved ommeldte Forordning af 5te September 1787, og nær.

*) See fornævnte Pontoppidans Kart.

nærmere ved Anordningen af 17de Juli 1789, er Hammerfest og Vardöe Havne eller Handelssteder forundt meget fordelagtige Kjøbsteds-Privilegier.

§. 4.

Grunden i Finnmarken bestaaer af det faste Land og Øerne samt Holmene. Fastlandet saavelsom de største af Øerne, nemlig: Söröen, Sejland, Stjernöe, Rolfsöe m: fl: indeholde fornemmelig Fjelde overgroede mest med Mose, Lyng, og paa de lave Steder med Græs, Krampebirk og Vidie. I Fastlandet og de store Øer indskær sig Bugter og store Fjorde, der med de fra Fjeldene nedfaldende Elve formere Dale, hvis Sider og Sletter, bestaaende ofte af den fine Blaalere, ere tildeels begroede med Græs, Birk, Oldér, Rogn, Hegg, Asp, Vidie, og paa nogle Steder, som i Alten, Porsanger og Karasjok, med Furuskov. Paa Fællesdistriktene Nejden, Pasvig og Pejsen, groer ogsaa Furuskov. Paa de fleste Øer, fornemmelig de mindre og Holmene, gives almindelig god Brændetory; denne findes ofte ogsaa i Myrene paa Fastlandet.

Nogle af de Finnmarkske Fjelde, fornemmelig paa Fastlandet og de paa Sejlander, ere belagte med den saa kaldede evige Iis og Sne.

Ruinerne af det tildeels nedfaldne Sverholt Fjeld have de kostbare Ottene sit Tilhold, og blive ofte til Dæel for den snedige Skytte og Fangeren. Ved Nedstyrninger er i Fjeldet dannet Bænke og berydelige hvelvede Kabinetter, hvor Fuglene Næb mod Næb udrue sine spraglede Æg, og hvor Granit-Hvelvingerne give Gienlyd af Fuglemødrenes glade Sange over deres lykkeligen udklæk-kede Fostere; ofte forøges Fryderaabet ogsaa over det Held denne Fuglestat, ved Samdrægtighed og forenede Kræfter, har havt, at tilintet-gjøre Örnens Hensigter. Ved Skud eller andet stærkt Skrald udfarer fra Fjeldet en saa stor Mængde Maager, at det langt fra seer ud som et Snesfog. Dette Fjeld indeholder tillige nogen Kobber-Ertz. De höjeste Fjelde ind til Lands i Vestfinmarken agtes at være Kejserfjeldene.

§. 7.

Af Steen gives fornemmelig ved Strandkanten megen Kuppelsteen, nyttig i Finmarken til at tørre Fisk paa. I Tanen haves smuk rød Skifer. Paa Varangerfjeldet imellem Vadsöe og Tanen gives Anvisning til en Art Kalksteen, der er brunrød med to Linier brede grønne lige

Sui.

Stiber; den imodtager Politur, og af Udseende ligner den fuldkommen Stiber Taft eller Stof. Paa Voldstranden i Altens Sogn findes Klæber-Fedt- eller Gryt-Steen, hvoraf en og anden Almuesmand har forfærdiget Kakkelovne, og selv har jeg af den sligs Steen lader hugge Gryder som de bedste til at koge Mad i. I Lappens- og Kjelvigs-Sogn fornemmelig, findes Hejne eller Brynesteen, ogsaa kaldet Hved-Steen. I Stjernsund, under Altens Præstegjeld, har jeg fundet en Bjergart ved Søen, der efter Udseende har al Lighed med Steenkul, men er udi Dagen haard og brænder ej; til at undersøge den i Dybet har jeg ikke havt Lejlighed. Paa adskil-lige Steder findes, som sagt, Kalkbjerge eller Kalk-sten; af den i Altens Præstegjeld har jeg blot til en Prøve brændt noget lidet, der lædskede sig. Bjergkristaller skal efter Sigende findes i Fin-marken.

§. 8.

Af egentlige Metaller er ej funden uden Kobber i Kaafjorden i Altens Præstegjeld og paa Sverholt. I Kaafjorden er der i de ældre Tider brudt til Forsøg endel Kobbermalm, men saa vidt man kan see af den udbrudte eller udmine-

24de Hefte.

H

rede

200 Rd. til Hans Majestæts Kasse. En Fjeld-
Elv, kaldet Garasjok, fortjener at erindres, da
den har Perleskjel, hvis Perler skal være af
temmelig godt Vandt. Afgangne Cancellieraad
og Toldcontrollör Buck, forhen Kjøbmand paa
Hammerfest, er den første og eneste, der har i
nogen Mængde lader optage Perler af Garasjok-
Elven. Fiske-Vande, til deels fiskerige, haves
mange af. Det betydeligste er et imellem Altens
og Garasjok kaldet Jesjauer.

§. I.

Den betydeligste Furuskov i Finmarken
findes i Altens, fornemmelig paa begge Sider af
Altens Laxe-Elv, i Garasjok, i Porsangerbunden,
og paa Fælleddistriktene, fornemmelig i Pejsen;
hvilke Skove forsyne Landets Indbyggere for den
største Deel med Tømmer til Huse og Fartøjer,
sævel Tindringør (et slags Fartøjer paa nogle
Læster og med løst Dæk) som Baade. I Altens
hugges det fornødne efter Udviisnings-Seddel fra
Ammanden imod en fastsat meget billig Recog-
nition til Hans Majestæts Kasse. Af Altens Skov
skjæres aarlig nogle Tylter Tønner til Saugbord

Paa

paa den Kongelige Porselvs Vandflug i samme
Præstegjeld. Til Opsigt med Altens Skov og med
ommeldte Vandflug; lønnes en Opseer under Navn
af Skovfoged.

Birke. (*Betula alba*) samt Enertræt (*Juni-
perus communis*) findes næsten i enhver Indfjord i
Landet. Ved Havsiden falder paa nogle Steder
Krampebirk (an varieras *Betulæ albæ*?). Hvor
denne ikke haves, eller ikke haves i tilstrækkelig
Mængde, som fornemmelig i Loppens, Hasvigs,
Maasoe, Kjelvigs, Kjøllefjords, Vardoe og endel
af Vadsöe-Sogn, bruges til Brændsel Rake eller
Driv-Ved og Torv, hvilken sidste findes af god
Art paa de fleste Øer og Holmer. Den største
Mængde af god Birkeskov findes i Altens, Garas-
jok, Porsangerbunden, paa begge Sider af Tana-
Elven, i Varangerbunden og paa Fælleddistrik-
tene. I Altens-Sogn og paa Fælleddistrikterne
voxe mange vilde Ribstræer, der bære de fleste
Aar modne Ribs (i Finmarken kaldet Vinbær).
Ribes alpinum er ikke rar. I Altens voxer
vilde Bringbær eller Himbær, dog ikun faa,
og endel Aar modnes de ikke.

Poa annua, *trivialis*, *alpina*, *angustifolia*, *pratensis*, alle almindelige Græs-Arter.

Glaux i Porsanger-Fjorden, sjeldent.

Melica nutans, i Kratskove; *coerulea*, almindelig.

Phleum alpinum, almindelig, ofte nær ved Bjerg-fodderne.

Anthoxanthum odoratum, Norv: *Guulax*, almindelig i Enge.

Festuca ovina, en af de sædvanligste Græsarter.

Koenigia islandica, i Mængde nær ved Boepælene paa Vardoe, saa og paa adskillige fugrige Steder i Varanger-Fjorden, skjøndt mindre hyppig.

Galium verum, *Guulmour*.

Pulmonaria maritima, Lapp: *Hilfsks*, i største Mængde ved Strandbredden i Varanger-Fjorden.

Diapensia lapponica. Denne ellers i Norge saa sjeldne Væxt vokser i en utrolig Mængde paa den modsatte Side af Handels-Bygninger over Vandet i Kjölle-Fjord.

Gentiana aurea, almindelig paa adskillige Steder ved Strandbredden i Varanger-Fjorden.

Drosera longifolia } *rotundifolia* } *Öjengræs*, begge almindelige.

Sibbaldia procumbens, almindelig.

Allium oleraceum, *Engelög*, Lapp: *Couke*.

Foruden flere Arter af *Juncus* ere *Juncus biglumis*, *triglumis*, *trifidus* ikke usædvanlige.

Ligeledes:

Juncus nemorosus latifolius major, *Tournef*.

Anthericum cylindratum, almindelig.

Rumex digynous, *Fjeldsyre*, ikke usædvanlig.

Triglochin maritimum, ved Strandbredden.

Epilobium angustifolium, omkring Finne-Gammerne i Varanger almindelig, Norv: *Gjeterrams*, Lapp: *Kjegahola*.

— *Montanum*, *palustre*, *alpinum*, paa adskillige Steder, i sør ved Tana-Elven.

Polygonum viviparum.

Elatine hydropiper, sjeldent i Varanger.

Andromeda coerulea, *hypnoides*, *polyfolia*, almindelig paa forskjellige Steder.

Androm: tetragona derimod en af de mest ualmindelige.

Pyrola uniflora, Norv: *Regnblommen*.

Saxifraga stellaris, *oppositifolia*, *aizoides*, *cespitososa*, *hypnoides*, paa flere Steder.

— *rivularis*, nær ved Misjionshuset i Varanger.

Dianthus superbus, usædvanlig paa et Sted en Fjer-

Holcus odoratus, almindelig paa det faste Land lige over for Värdöe.

Lichen pulmonarius, Lungemose, hist og her paa Order-Træerne.

Lichen rangiferinus, Rensdyrs-Mose.

— — *tartareus*; mindre almindelig.

Af vildvæxende Urter og Rødder bruge og spise Indbyggerne Syren (*Rumex acetosa*), Torten (*Sonchus alpinus*), Qvanne (*Angelica archangelica*), Sløken, Græsløgen, Karvén, dog denne sidste ikke uden de conditionerede Folk; Røllik og Ærenpris som Thee, Cochleare, Löveranden (*Leontodon taraxacum*), Höemollen eller Hundesyren (*Rumex crispus*), Smellgræs (*Cucubalus behen*), Nellen og Bukkeblæde, disse sidste 5 Slags ikkun de conditionerede Folk. Linnæa borealis voxer i Skoven i Mængde, dens Blade tilligemed Blomsterne utørrede give en behagelig Thee. Islandsk Mose eller Fjeldgræsset voxer paa Fjeldene, og bruges ej til Menneskeføde uden alene af en Islandsk Bondekone i Talvig.

Af Søgræs gives forskjellige Arter nemlig: den almindelige Fjære eller Strand-Tang, Bue-

eller

eller Koe-Heste- og Gede-Tarre (*Fucus esculentus*, *nodosus* & *caprinus*), Soll, Søeskjæg (*Fucus saccarinus*) med flere paa Havbunden, hvorfra de henseltevis blive afrevne.

Af Farve-Urter er bekjendt og bruges den almindelige Stenmose (*Lichen saxatilis*), hvormed farves brunt, Fægreroden (*Galium boreale*) til Mørkrødt, Birklöver til Guult og dels til Grønt hvor Underfarven er blaa, Enebærtræets Mose (*Lichen juniperinus*) til Guult, og Jamnen (*Lycopodium alpinum*), der af Almuen bruges ved Farvingen ofte i Stedet for Alun. Ellers voxer der i Landet, som sagt, ogsaa Höemollen eller Hundesyren, med hvis Rod farves guult, og Skarntyden (*Chrysophyllum sylvestre*), med hvis Blomster farves guult og med dens Blade grønt.

§. 12.

Af vildvoxende Bær haves: Ribs, der kaldes Vinbær (*Ribes rubrum* saaog *Ribes alpinum*), Heggebær (*Prunus padus*), Rognbær (*Sorbus aucuparia*) Enebær, lidet Bring- eller Himbær (*Rubus idaeus*), Aakerbær, Multer, Tejebær (*Rubus saxatilis*), lidet Jord-

Fjeld. (*Tetrao lapponicus*) og Skov-Ryper (*Tetrao lagopus*) overalt paa Fastlandet og Øerne; den store graa Fjeldtrost (*Turdus pilaris*), som der i Landet lader sig meget sjeldent fange; Snekugl, der kaldet Titting (*Emberiza nivalis*), falder om Foraaret i stor Mængde; Stendulp, Sisserønniker (*Fringilla canariensis*), Skovkærker (en *Motacilla arborea*?), Krumsnabler (*Loxia curvirostra*), Blaamæle (*Parus coeruleus*), Leersvaler (*Hirundo riparia*), Fjeldgjerpe eller Brokfugl (*Charadrius apricarius*), der kaldet Böri; Brus-haner, Fjeldlo, den store Sneppel eller Bekkasin, der kaldet Gotspovi (*Scolopax phaeopus*); Kjeld eller Strand-Skade (*Hæmatopus ostralegus*), Stilk (*Scolopax Totanus*), Fjærplyte, Sandmørje, med flere Sneppe-Arter; Örn, Falk, Hög, Ugler, iblandt hvilke gives en Art store hvide Fjeld-Ugler (*Strix nyctea*) med mørke Spetter; Ravn, Krage, Skade, denne sidste ikkun i Vestfinmarken. Naar en Skade, som meget sjeldent skeer, indfnder sig i Østfinmarken, er den af Finnerne der bleven anset for en Ulykkens-Fugl, eller som er ungefærlig det samme, et ondt Forvarsel.

De almindeligste Søefugle ere Ederfuglen, Ånder, Imbrer (*Colymbus arcticus*), Lom (*Colym-*

bus

bus septentrionalis), Havell (*Anas hyemalis*), Lunder (*Alca arctica*), Havorre (*Anas spectabilis*), Tejster (*Coturnis grylle*), Skarv (*Pelecanus carbo*), Alker (*Alca torda*), Lomvie (*Colymbus troile*), Maager, der kaldet Maaser, af forskjellige Slags, Svaner, Gjæs med flere. Disse Fugles Æg spises der med Smag, undtagen Skarvens Æg, som Finnerne ikke ikkun i Hungers-Tilfælde tage til takke med. Ederfuglen giver, som bekjendt, god og kostbar Duun, og Lommen den bedste Fjær.

§. 15.

Mange Arter Fiske har Skaberens rigelig tildeelt Finmarken. Af Saltvandsfisk haves fornemmelig Torsk af forskjellige Slags, Hyser eller Kuller, Langer (*Gadus molva*), Sej (*Gadus virens*), Brosmer, Ouer (*Perca norvegica*), Stenbit (*Anarhichas lupus*), Qvejte eller Helleflyndrer, smaa Flyndrer af forskjellige Slags, Sild, Lax, Rognkjexe (*Cyclopterus lumpus*), Siil eller Tobitsfer (*Ammodytes tobianus*), Bresling (*Clupea sprattus*), Lodde (*Clupea villosa*), Tangspræl (*Blennius gunnellus*), Ankerfisk eller Sprutfisk (*Sepia officinalis*), smaa Hua (*Squalus acanthia*) eller Huj, Haakjerring eller Havkalve (*Squalus carcharias*), Haamær (*Squalus*

nemmelig med Garn fra August af og i Vintermaanederne. Den Trondhjemiske store Stængenot er endnu ikke der kommen i Brug.

Haakjerringen, der er særdeles riig paa Lever, fanges med store Angler fastede til et Jernlænke. Paa Anglen sættes: Hval- Kaabbe- eller Nisespæk. Brygden fanges ved Skottel, hvori er fastet en forsvarlig Line eller smal Trosse. Hval fanges der ikke; man lader sig endnu blodt nøje med dem, som drive döde til Landets Kyster *). Nisen fanges deels med Garn og deels skydes den. Kaabben skydes, dog fanges Stenkæbben ogsaa med Garn, samt Jern- Kroge fastede i en Bjelke, der nedgraves paa Sandbankerne i Altens- og Tana- Elvemundinger. Paa Öerne ved Fællesdistriktet faaes de store Kaabber i December, just paa den Tid de yngle. Rokker eller Skater faaes paa Haandsnøre eller Line saavelsom Stenbiten.

Den

*) 1689 foer endnu Fremmede paa Hvalfangst ved Finmarken. Af den betydelige Hvalfangst Hollænderne i Særdeleshed have drevet under de Finmarkske Kyster findes mange Spor fornemmelig i Hasvigs Sogn, hvor Kirkegaardene er indhegnet saagodtsom alene af Hvalrader. At fra Nordland i de ældste Tider har været drevet Hvalrosfangst, darom taler Schöning i Forsigt til gamle Norges Geographie § 15.

Den fornemste Agnfisk, er: Sild, Lodde, Ankerfisk og Siil eller Tobitser, hvilken sidste opgraves af Strand-Sanden (ved udfalden Søe), hvor den let borer sig ind. Ankerfisken, her kaldet Akkar og deels Sprut, agtes for et godt Line-Agn, men i Hensigt til Sildefiskeriet skadelig, da almindelig troes, at den forjager Silden fra Landet eller af Fjordene. Torsken törres deels rund, efterat Hovedet og Indvoldene ere afstagne, og deels rotskjærer, deels flækker til Platfisk, og for en stor Deel ogsaa flækket og med Salt sprængt til Klipfisk. Til Tonde-Torsk saltes ikkun en nogen Deel i de seneste Aaringer.

Hysen virkes til Rotskjær, Brosmer deels til Rundfisk deels til Rotskjær, Langen til Rotskjær og deels til Klipfisk, Sejen rotskjères, Ouer forbruges i Landet utørret og føres sjeldent ud, alene noget frodden over Land til den Svenske Lapmark. Stenbit skjères og virkes til en Art Rekling. Qvejten virkes til Rav og Rekling, og en stor Deel saltes og betales vel af Russerne. Flynderne kastes lidt i Saltlage og derefter vindtörres. Silden bliver deels saltet, deels røger, og deels bruges den uwirket til Agn. Laxen deeks

Vaagen under Hasvigs Sogn, Uldsfjorden og Nus-
fjorden under Loppens Sogn, Ingöen, Hjelmsöen og
Stepperne under Maasoe Sogn, og ved Kjelvig samt
Vardöe.

Quer falder fornemmelig i Stjern- og Varge-
Sund samt Altens Fjord. I Østfinmarken ses
Quer ikkun sjeldan.

§ 16.

Finmarkens tiltagende Indbyggere inddeltes
eftersprog og Skikke rettelig i 3de Slags nemlig:
Nordmand, Finner og Qvæner (Karelere). Fin-
nerne inddeltes igjen i Fjeldfinner og Søfinner
samt russiske Fællesfioner. At Finnerne have været
eet Folk med, eller nedstammer fra Samojederne;
at Finnerne have været Finmarkens første Beboere,
have været et Folk under sine egne Fyrster eller
Foistandere, samt at de have givet Finmarken sit
Navn, det synes efter Schönnings anførte i
hans Forsög til stædels Norges gamle Geographie
at være uimodsigeligt. Efter bemeldie Schö-
nnings Forsög er det vistnok aldeles rigtigt, at
Nordmændene senere, og først ved de Tider Chri-
stendommen indførtes i Norge, have boesat sig i
Finmarken, og ere indkomne deels fra Nordlands

og

og Trondhjems Amter, men mange ogsaa, før-
deles i det 14de, 15de, 16de og 17de Seculo,
ere didkomne fra Bergens Stift. Fra 1305, da
Kong Hagen Magnusson bevilgede Bergenserne
Handel paa Finmarken, kan man nok egentlig
regne den finmarkske Søestrands og Øers Bebyg-
gelse af Nordmænd.

Nordmændenes Levemæde og Boliger i Fin-
marken komme ogsaa overeens med de Bergenske
Bonders; men i Klædedragt og Indretninger af
deres Søebrug, Basd og Sejl indberegnet, eftel-
lige de gjerne Nordlændingerne. Nordmænde-
ne høve fra først at boesat sig ved Havsiden
og på Øerne i Finmarken, hvor de fleste end-
nu boe og nære sig fornemmelig ved Havfiskerie.
De boe i Tømmerstuor, som, ved Havsiden for-
nemmelig, omgives af Ejeren med Torv og Sten
(hvilket i Finmarken kaldes at ilc Husene). Til
at opvarme sine Stuer have de almændelig en af
Graasteen muret Bilægger-Ovn, i hvis øvre Deel
ofte er indmuret en hvelvet gammel Gryde.

De velholdneste have en Bilægger-Kakkelovn
og nogle have en Vindovn. Naar undtages de i
Altens Sogn, dyrke de lidet eller intet sine Jorder.

Hunde Rensdyrene, i Almindelighed for Ulven, deres störsts Fiende; at lave Maden, at röge sin Tobak og snakke over dñen; at gaae paa Jagt og forsørde deres Pulke og Kjerretzser, hvori de kjøre og transportere deres Boeskab, samt om Sommeren at fiske. Qvindekjønner er virksommere; thi foruden at de opdrage Börnene, berede Skind; sye alle fornödne Klæder og Skoe (de sidste kaldes Komager) til sig, Mænd og Börn, sye og brodere de, tildeels med Tindtraad, Renkjöretöjet. Söefinnerne ere af samme Væxt som Fjeldfinnene, have eet Sprog og een Klædedragt med dem *). De boe i runde Gammel opførte af Græstov og noget Steen iblande over Stivere eller Bindingsværk af Træ forede med Klyvninger af smalt Tömmer. Midt udi Gammel opgjøre de Ilden, og i Taget lige over Ilden er en □ Aabning, hvorigjennem Rögen opstiger og Dagslysning haves. Söefinnerne nære sig fornemmelig af Havfiskerie og Vejderie. Desres Jordoplads, hvorpaa de holde nogle Köer og smaae Creature, dyrke de bedre end Normændene i Almindelighed. I Fjordene, hvor Birkeskov almindeligt voxer, nedfætte Söefinnerne sig frem-

*) See Professor Leems Efterretning.

fremfor ved Havet. De fleste Söefinner have sin Sommersæter længere ud i Fjordene for at være nærmere Fiskeriet. Nogle have og sin Höftsæter imellem Boepålen og Sommersædet. Endeel af Söefinnerne bygge ogsaa Baade for sig selv og andre. Finnernes Sprog er aldeles forskjelligt fra det Norske; derimod skal det have temmelig Overensstemmelse med det Ungeriske og noget lidet med det Karelske Sprog.

Ligesom Nordmænd og Finne i Henseende til Sprog, Klædedragt og Skikke adskille sig, saa hersker ej heller nogen Fortrolighed imellem dem, men det ene Slags af disse Folk agter sig bedre en det andet.

Qænerne, et höjt, fört og velvoxent Folk, ere først i Begyndelsen af dette Seculo nedkomne fra de tilgrændsende Svenske Lapmarker til Finmarken, og have nedsat sig fornemmelig i Alten, Porsanger og Tanen samt Gårosjok. De elsker fornemmelig Skovhugst, Laxefiskerie og Skytterie. De boe i tömrede Stuer uden Loft udi, som de kaldে Perter. Til at opvarme sine Stuer bruge de en Art af Bagerovne, eller som de norske murede Törkestue-Ovne, af hvilke Rögen gaae

den der uryddede og udyrkede Jordsmon ikke kunnet finde Sted. Landet har hört Kongen til, og tilhører ham endnu, forsaavidt det ej er skyldsat og folgt.

Ved Ligningen af den Rettighed, som Almuen udredrer til Betjenterne, inndeles Almuen i hele og halve Rettighedsmand i Hensigt til deres Formue.

Af forestaaende kan altsaa uddrages: at den almindelige Næring i Finmarken er for Nordmænd og Søefinner fornemmelig Fiskerie, Skytterie eller Vejderie, Creatur-Avl med lidet Agerbrug dertil i Altens-Sogn, og for Fjeldfinnetne Renhold, eller, som er det samme, Rensdyravl samt Skytterie og lidet Fiskerie. Den huuslige Industrie opmuntres hos Almuen ved nogle simae Præmier, som aarlig udsættes af Brædevins Afgiftskassen, saavel som fra det Danske Landhusholdnings Selskab og det Norske Videnskabers Selskab.

§. 17.

For Skat ere Nordmændene overalt i Finmarken følgelig Forordningen af 28de April

1687

1687 befriede; alene de i Vestfinmarken, som ejé skyldlagte Jorder, svare nu aarlig til Hans Majestets Kasse en Skilling Danske af hvert Faar deres Jorder ere skyldlagte for.

Søe- Fjeld- og Fællesfinner, samt Qvæner, svare Skat og Leding som et personligt Paalæg efter deres Formues Tilstand følgelig Forordningen af 6te Juni 1691.

Landvaarn, som er 24 l. Afgift af hver Beboer, svares ikun af dem, som boe pia Söröen, hvad enten de ere Nordmænd eller Finner. *)

Nordmændene overalt i Finmarken svare til Sogne-Præsten i Rettighed i Rd. 48 l., men Finner og Qvæner ikun 64 l.

De øvrige Rettigheder og Udgivter betale Nordmænd, Søefinner og Qvæner, som fulde eller halve Rettighedsmand.

Fjeldfinnerne af Koutokejno og Afjuvara svare Rettighed til deres Sognepræst og til Sorenskriveren saaledes som haver været svaret til den svenske Præst og Herredshövding, forinden de ved 24de Hefte.

K

Grænd-

*) I forrige Seculo har været svaret Landvaarn 3 V; eller i Rd. 48 l. af Øen Loppe-Kalven kaldet.

5 til 6000 Stykker Faar, 1 til 2000 Stykker Ge-
der, men af Svlin ikkun 100 Stykker ungefærlig.

§. 19.

De almindeligste Sygdomme mellem Finmar-
kens Indbyggere ere Skjörbutten *) og den veder-
styggelige Radesyge, hvilken sidste har i en Tid
af 20 Aar taget stærkt til hos Söefinnerne, thi hos
Fjeldfinnerne hersker den ikke. Af hvad Pro-
fessor Leenii anfører, erfares det, at der for 60
Aar tilbage ikke fandtes en eneste radesyg eller
spedalsk Söefinn i Finmarken. I Østfinmarken har
Børnekopperne nu i en Tid af nogle og fyrtre-
tyve, henimod 50 Aar, ej indfundet sig. I Vest-
finmarken komme de oftere. Først i forrige Aar
1795, ere de med Nordfarerne bragte til Hasvigs
Sogn, hvor Almuens, saavelsom i Altens Sogn, naar
de der have græsseret, ikke er aldeles uvillig til
at lade Kopperne indpode. Gigt, Vattersot, saa-
velsom Brokskade, ere her i Landet velbekjendte

Syg-

*) Den forrige Chirurgus Andreas Stoltzenberg i Finmarken, og de som have fulgt hans Forkrift, ere blevne grædske overbeviste om, at intet vegetable, end ikke Cochlenen, Furtnøppen eller Multsbæret ere et saa haftigt virkende antiskjörbuttske Middel, som Decocrum eller Afskog af friskt og ungt Furubar. Adskillige skjörbuttske Patienter ere ved dette Middel (en Spöl-
kum eller to doglig) ligesom revne ud af Dödens Strube.

Sygdomme. Gigten, holder man for, paa drages af den megen Østenvind i Finmarken, og Brokskader faaes som oftest under det at Folket opdrager eller opstætter sine Baade i Uvejr med megen Skyndig og Force. Og, som Epidemie ikkun sjeldan opkommer i Finmarken, kan man sige de fleste Sygdomme her ere kroniske.

Almuens Huusræd ere i Finmarken, som paa andre Steder, mange Slags. Jeg vil kun anføre 3de, som jeg ikke vedt at være brugt eller bruges andensteds, nemlig: 1) naar Arti eller Fod er vreden, eller en vedholdende Smerte fornemmes paa Legemet, bruges Brænde Kuren, som bestaaer deri, at de tage et Sylkke Knølk eller Ildsvamp og lægge den omrent paa det smertefulde Sted; denne Brænding forsaarliges da en Blemme opfyldt med Vædske, og gjør som oftest en god, og den samme Virkning som en spanske Flue. 2), og som fornemmelig bruges af Finnerne, er: naar de have Hovedpine, lader den Syge en anden suge sig paa adskillige Steder i Ansigtet saalænge indtil Blodet kommer i Huden; denne paastaae de, hæver som oftest Hovedpinen. 3) for Beenbrud, eller naar de troe et Reen er knuset,

for Overføringen af de fleste Faar, og sædeles Udgangs-Faar; og endelig - måtte det være dé der til Landet ankomende Håndels-Rüffer uforetænkt at tilkjøbe sig raa Fisk hos Landets Almoej; ders vilde, efter mine usorgelige Tænker, have Produkt og Folkesormetelsen i Følge med sig, og, ved tilstrækkelig Opmuntning, kunde de for en stor Deel raae Produkter ventes at blive i Landet forædlede.

Fler Næringsveje kunde rimeligtvis ogsaa opkomme; thi Finmarkens Strandbredder ere uudtommelige paa Tang eller Søegrås til Tangaske-Brænderie; ligesom Læder, sædeles Altens Sogn, har nok af Tørv til detmed at brænde Muursten — ja endog Salicoyerie burde da ventes at komme i Gang.

§. 21.

Ved Forordningen af 5te September 1787, er Finmarkens Fogderie allernædigst forundt den velgjærende fri Handel (egenlig begyndt den 1ste Juni 1769), med Udnævnelse af Oplags- eller Kjøbstæder, nemlig; Vardoe i Østfinmarken og Hammerfest i Vestfinmarken. Disse faavelsoim Tromsöe i Tromsöe-Fogderie; under Finmarkens

1789

Renis Amt, havé derafster faaet sine Kjøbstæds Privilegier, de tvende første med Toldfrihed i 200 Aar. I et hvert Sogn har etableret sig privilegerede Kjøbmænd eller saa kaldede Landkræmere, saasom i Altens Præstegjeld: en i Talvig og en i Rosekop; en paa Loppen i Loppens Sogn; en paa Hasvig i Hasvigs Sogn; i Maasoe Sogn; en paa Maasoe og en paa Ingöen; i Porsanger Sogn; en i Repvog og en i Kjelvig; i Kjøllefjords Sogn; en paa Kjøllefjord og en paa Sverholt; i Tana Sogn; en paa Guldholmen og en i Polmag; i Vadsoe Sogn; en paa Vadsoe og en paa Mortersnes.

I Vardoe-Sogn handles blot i Vardoe Kjøbstæd, nemlig af Compagniet *Hvistendahl & Esbenzen*, der tillige handler i Vadsoe-Sogn; og i Hammerfest Sogn ogsaa blot i Hammerfest Bye af Compagniet *Jens Buck & Brødre* (der tillige handler i Kjøllefjord) og Kjøbmænd *Wahl*. Til Hammerfest har desuden taget Borgerstab Factor *Schwenzen* i Talvig, Kjøbmænd *Nørager* i Rosekop, og Kjøbmænd *Brændt* paa Kjelvig. Til disse og til Borgerne af Kjøbstæderne, i og udenfor Finmarken, i Hans Majestæts Danske og Norske Stater,

Hirsegryne, tjærede og urjærede Tougværker, Sejl-duge og Lærreder, Drejler og Dyne. Var, Hör eller Lijn, Hamp, Bælter, Kompasser, Jern, Tjære, Sæbe, Honning, Planker og Bord (naar det for-langes, Master og Bjelker), Spiger eller Söm, Koe-huder, beradte Kalveskind, Ryslæder, adskilligt udskæret Beenarbejdæ, saasom Skrin og Daaser, med videre. I Finmarken kjöbe Russerne Fiske raa, saltet og tørret, hvoraf Torskken, naar den er rotskjæret paa russisk Maade, gjelder alminde-
lig 24 s. mere per Vaag (26 $\frac{1}{2}$), end naar den er virket paa finmarkisk Maade; saltet Sild, alle Slags uberedede Skindvarer, af hvilke Gede- og Gedebuk-Skind dog ere til Russerne mindst affættige; alle Slags fine Fabrik-Varer, hvoriblande fine Klædes Sorter, Sirts- og Kartun Forklæder og Törklæder kjöbes fortrinlig; Sukker, Sirup, og Kaffe, fransk Brændevin, usgter dette sidste er aldeles forbuden at indføre i Rusland; Mjöd, Qværnestene og Slibestene, Kakkelovne og Ederduu. Endelig lader jeg ej være uanmærket, at, efter en norsk Kjøbmåndes Forsikring til mig, har han for nogle faa Aar siden, ved sin personlige Nær værelse i Archangel, erholdt for vore Øster og 10 Skillings-Stykker 60 Procent i Opgeld.

Uag.

Uagtet Russerne føre saaledes ikkun courante Varer til Finmarken, blive de dog som oftest skyldige til de finmarkske Kjøbmænd.

Af alt dette vil man overbevises om, at en Entrepot-Handel med Archangelske Varer i Finmarken, eller paa Tromsöe, lover store og sikre Fordele.

Formedelst at det hvide Hav tilfryfer, kan Archangel neppe besejles længere end i de fire Maaneder om Aaret; derimod er Havet omkring Finmarken aabent det gandske Aar igjennem. Med god Grund har man derfor formodet, at de Handlende i Europas nordlige Stater hellere vilde tage de Archangelske Varer i Finmarken, end voxe Folk, Skib og Gods 200de Mile fra Vestfinmarken til Archangel.

For at vase, hvor betydelig Handelen og Rørelsen har været i Finmarken langt tilbage i Tiden, nemlig i det 14de, 15de, 16de og 17de Seculo, og længe før den Tid Russerne begyndte at sejle og handle paa Finmarken, og ligeledes Aarsagen til Finmarkens slette Forfartning derefter, vil jeg anføre hvad Esterretninger man derom haver,

udenrigske Steder, med deres dertil udkibede Fiskevarer, og igjen derfra bragte deres behövende.

Fra Danmark og Holsten tilførtes ogsaa Indbyggerne Kornvarer for billigere Priser end de fra Bergen kunde erholdes.

Hvor betydelig Rørelsen var i Finmarken, kan sluttet deraf: at Handel tildeles af nogle Borgere paa hyert Sted blev dreyen, saasom i Vardöe Sogn paa Vardöe, Kiberg, Hamningsberg, Syltevig-Fjorden og Mådkurv; i Vadsöe Sogn paa lille Ekkeröe og Vadsöe. Paa Ekkeröe og Mådkurv haydes Jægter, hvormed de affkibede en Deel af sine Fiske-Varer. Videre blev dreven Handel for Tana-Sogn i Tana-Elv, Berlevog, Langfjord og Hop; for Kjöllefjords-Sogn i Skjötningberg, Vigen, Kjöllefjorden og Sverholt; for Kjelvigs Præstegjeld (nu Porsanger Præstegjeld) i Skorsyog, Hellenæs, Kjelvig og Repvog; for Ingöe Præstegjeld (nu Maasöe Præstegjeld) i Stappen, Hjelmsöe, Ingen og Maasöe; for Hammerfest Præstegjeld i Merfjord og Hammerfest; for Hasvigs-Sogn i Sörvær og Hasvog; for Loppen-Sogn i Ytteryar og Loppen, og for Altens-Sogn

Segn paa Aaröen og Langnæs. Paa endeele Ste-
der handlede, som sagt, nogle Borgere, saasom paa
Vardöe 1 Stykker, i Kiberg 7, i Vadsöe 5,
Skjötningberg 4, Kjöllefjord 4, Sverholt 2, Kjel-
vig 3, Hasvig 4, Loppen 2, og saaledes ogsaa
paa de fleste andre ovenfor opregnede Handels-
steder. Dette bidrog væsentlig til Landets Vel-
færd og Opkomst, men tillige opvakte Misun-
delse hos de Bergenske, hvilke paastode: 1mo at
de Borgere, som havde sat sig ned i Finmarken,
skulde føre alle deres Fiskevarer til Bergen, og
derfra igjen hente de Varer, som til Finmarken
skulde føres. 2do at de Finmarkske Bønder, som
havde Jægter, maatte alene føre deres egen Avl
til Bergen, men ikke kjøbe noget af andre Indbyg-
geres Avl for at completere deres Lædninger med.
3to at ingen, udi Finmarken boende, maatte
af Danske eller andre upriveligerede Skibe kjøbe
deres behövende Varer; hvilket alt de ved adskil-
lige indgyne Ansøgninger og Forestillinger til
Hans Majestæt Kong Friderich den 2den ud-
virkede bifalder ved adskillige Kongelige Forbud,
saasom et den 11te April 1562 saa lydende:

Saa skal herefter ingen udenlandsk Skipper
sejle nordenom Bergen, ikke heller noget
24de Hefte. L Skib

ge en Jægt-Ladning tilveje af deres egen Avl; derimod var det Borgerne og Kjøbsvendene en let Sag at gjøre alle dem, som de handlede med, til deres Skyldmænd, saasom ingen regulair Afregning blev holdt, og de kunde saa meget lettere, som sagt, gjøre sine Udredsmænd til evige Skyldnere, som de fleste hverken vidste, eller sik at vide, hvad de enten havde leveret eller bekommet, det de mange Klager i Ting-Protokollerne noksom udvise. Altfaa blev de Fattige og Lede, de Sparsommelige og Ödsle, lige Vilkaar underkastede nemlig: at enhver skulde aarlig fortære hvad som fôrtjentes, og naar Fiskeriet en gang slog fejl, da at sulte; thi naar de Velholdne blev først forbundne at tage alle deres behövende Varer fra Kjøbsvendene i Finmarken; og igjen til samme at levere deres Avl, saa blev Regningen ballanceret i de gode Fiske-Aar, men ved Fiskeriets Mislingelse blev alle Indbyggerne gjorte lige fattige, hvilket erfaredes i de Aaringer 1627, 28 og 29, da Fiskerierne der mærkelig mislingede, og Indbyggerne vare nære ved at sulte ihjel, hvorfore Hans Kongelige Majestæt maatte udgive en Befaling af 19de October 1629 til Befalingsmændene i Bergen og Trondhjem;

at de skulde tilholde Borgerskabet i bemeldte 2de Stæder, at forstrække de Finmarkske Indbyggere med nødtørftig Underholdning, naar Fiskeriet mislingede, og at de, som ikke vilde undsætte Finmarken med det fornødne, skulde entholde sig fra Landet, og ikke hindre dem det vilde gjøre; hvilken Kongelige Befaling dog ikkun i Begyndelsen frugtede lidt, indtil en anden paafulgt med Klausul: at den som i Nödens Tid ikke crediterede Almuen, skulde ej alene miste sin Ret til Handelen, men ogsaa al sin udestaaende Gjeld.

Som nu Övrigheden i Finmarken vilde have den Kongelige Ordre strikte execveret, fandt de Trafigverende paa en anden Maade for at komme vel fra Handelen.

Tilforn er anfört: at enhver Borgers eller Kjøbmands Handel i Finmarken bestod alene i visse Udredsmænd at forsyne med nødvendig Fôde, Klæder og Fiskeredskab imod at gjøre sig betalt i Udredningsmandens Fiskeavl; men som ingen Afregning blev gjort, og Bonden ej vidste enten hvad han havde bekommet eller leveret, saa kunde Udrederen forføre Regningen

skede af de sidste i yderste Nödstilfælde, for at holde Almuen ved Livet, der de Bergenske da syntes at ville forkorte.

Imidlertid blev dog de Bergenske hörte, og de ved et nyt Privilegium de dato 1te Januar 1680 (efter at Handel imod de Bergenske Privilegier paa ny blev forbudt) overdrager det gandske Land til Forpagtning paa 6 Aar for 200 Specier aarlig, med Frihed at beskikke selv Fogder og andre Betientere der, saa at de kunde raade over det gandske Land som de selv lystede. Da der i Følge dette Privilegium var ingen Amtmand over Finmarken, for hvilken den lidende Almue kunde andrage sin Nöd, reserverede Indbyggerne til at flygte fra Landet, og var Flugten saa hyppig, at Landet uden Tvivl inden kort Tid havde blevet gandske øde, hvis ikke Hans Kongelige Majestæt i Året 1685 havde for Finmarken som da ingen Amtmand havde havt i 5 Aar, beskikket en ny Amtmand nemlig: *Hans Lilienkiold*, som, tilligemed Amtmanden over Bergenhus Amt, fik Kongelig Ørdre at forføje sig til Finmarken for at bringe de der forfaldne og forvirrede Sager i Orden igjen, hvilken Kongeli-

ge

ge Befaling af velbemeldte Kommisarier med største Flid, Troskab og Skjönsomhed blev efterkommet, som den af dem forfattede Interimsanordning, der af Hans Kongelige Majestæt den 28de Juli 1686 blev confirmerset, udviser, og hvilken Anordning siden blev lagt til Grund for Østrojen de Dato 2den April 1687. Saaledes forsvandt i Finmarken Velstanden, i det Finmarkens Handel fik en Kræft, der meer eller mindre har tærer den, ligesom Handels-Indretningen har været meer eller mindre veltruffen; ofte blev den saa ondartet at den skalde aldeles ødelagt Landet, om vore milde Konger, paa sin Kasses Bekostning, ej havde afsværget Ulykken. Dog Landets gode Forfatning var mindre end restitueret herved; Landet var ikke, og kunde ikke blive lykkelig under en Monopol-Handel, og hvor vel den endog kunde være overlagt, var Tabet sikkert Kongens Kasses.

Efter at have forsøgt forskjellige Handels-Indretninger i Finmarken *) reserverede Hans Majestæt, paa Grund af den dertil befalede Kom-

L 5

mis

*) See Pontoppidans Finmarkiske Magazin og 2den Deel pr. 196 til 200 af Professor Snedorffs samlede Skrifter.

tilforn under den østrojerede Handel vare at
se til som Betlere. Til Beviis paa Almuen's
Flittighed og Windskibelighed under deres næg-
værende Forfatning kan jeg anføre: at sidste Vin-
ter, da Fiskeriet gik godt til i Altens Fjord, der
indel i Bunden tilfryser, opslug Indbyggerne
Talte paa Isen, hvorunder, saa at sige, Store og
Smale drev Fiskeriet, og af Mangel paa Søe-
baade paabygte de deres Elvebaade, og sogte Søen
til Fiskeriers Drift. Dette er en Windskibelighed
og et Liv i Næringen, som har været uhørt un-
der enhver Monopol Handel i Finmarken,

§. 22.

Egentlige Fabriker har Finmarken ikke.
Spinden, Knytten, eller Strikning og Vævning,
er i nogenledes Gang i Vestfinmarken, hvor Uld
og Hørgarn spindes, fine Uldstrømper og Vanter
til Fornødenhed strikkes, samt Vadmel og ranned
Hverken, saavelsom Drejel og Lærred, i Altens væ-
ves. I Østfinmarken har til denne Tid ikkun
været forfærdiget Uld-Dækkenr eller Grener, og
hos endeeel Finner, Vadmel. Ved udsatte smale
Præmier opmuntres de i Østfinmarken til Spin-
den og Vævning. For Spinden har allerede nogle

vun-

vundet Præmie, og for Vævning der, er for-
rige Aar 1795, efter min Formodning, erholdt
Præmie. Nogle af Bønderne, fornemmelig i Altens
Sogn i Vestfinmarken og Vadsöe i Østfinmarken,
lægge selv endeeel af sine Fiske- eller Haandsnører.
Et Par Bøsse-Smede gives i Landet og adskil-
lige af Qvænerne i Altens forstaae og udøve Groy-
smed-Haandværket. I Altens haves en god Kob-
bersmed, der er kommen sondenfjeldsfra, og har
medbragt Kunsten. Nogle faa Skoemagere og
Snedkere haves. Almuss-Folket syer selv sine
Gangklæder. Adskillige af Almuen, sædeles Qvæ-
nerne, forrette Tømmer-Arbejdet. Menge af
Almuen, saavel Nordmænd som Finner og Qvæ-
ner, bygge selv deres Baade. Tjære brænder
en Deel af Altens Almue paa gammel Maade i
opkastede Jord-Huler.

En Tjære-Ovn, efter den ved Finmarkens
Amt staende Model, har jeg ladet opføre i Alt-
ten, og deri brændt nogle Tønder ypperlig Tjære.
Af Mangel paa fornødne Arbejdere maatte jeg i de
senere Aaringer lade Ovnen staae ubrugt. Lig-
ledes er det tilgåaet med en Muursteens Ovn, som
jeg lod opføre, og hvori jeg et par Gange har
brændt

Mænd er flyttet derhen, saa der for nærværende
Tid boe i rende Mænd.

Kirkerne og Præsterne har hver sin tredie
Deel af Tienden. Kirketienden der, naar den er
gjort i Penge, nedlægges i Vestfinmarkens Børne-
Kasse, hvortil Provsten, Amtmanden og Soren-
skriveren have hver sin Nøgel, og bruges til at
vedligeholde Kirker og Præstegaarde for, og hvad
som bliver tilovers, gaaer ind i Missions-Kassen.

Finmarkens Omvendelse er aldeles foregaaet,
og blev befordret allerførst i dette Seculo, fornem-
melig ved Lector v: *Westens* udmarkede Flid *).

I Varanger haves en Missionær, hvilken
saavel som Skoleholderne, der ligesom paa andre
Steder i Norge have Omgangs-Skoler, lønnes af
Missions-Kassen.

Disse tvende Provstier ere under nærmeste
Opsigt af Biskoppen i Trondhjem.

§ 25.

Jurisdictionerne i Finmarken ere kun tvende
Slags nemlig den gejstlige og civile. I Landet
for.

* See Hammonds Missions-Historie.

forholdes efter den Norske Lov, undtagen paa
Fællesdistriktet, Nejden, Pasvig og Pejsen, hvor
Rusland udöver baade den gejstlige og verdslige
Jurisdiction. Den gejstlige Jurisdiction i det
övrige af Finmarken udöves af den Trondhjemiske
Biskop og de 2de Provster i Landet.

Den civile Jurisdiction udöves af Amtman-
den, Fogden og Sorenskriveren. Amtmanden har
Övrigheds Befaling saavel i Kjøbstæderne som paa
Landet.

Sorenskriveren er tillige Ryefoged i Ham-
merfest Bye. Ryetinge holdes saa ofte det for-
nödiges, og de almindelige Tinge ikun eengang
om Aaret paa den belejligste Tid, almindelig om
Sommeren.

Tinget for Koutokejno og Afjuvara Fjeld-
Almue holdes hvert Aar i Februar Maaned i
Alten.

I Finmarken haves Lensmænd i et hvert
Sogn, een for Nordmænd og een for Finner og
Qvæner.

I Henseende til Tretter eller Processer, da
er det Amtmandens Pligt saameget muligt at for-
lige Sagerne.

Fogden besørger Skattekassen, og plejer efter
Amtets Foranstaltung Justitien. I smaae Politie-
Sager, som for Tyverie under 5 Rd., for Modvil-
lighed i at gaae i Tjeneste, og for Qvænernes
Ulydighed imod Övrigheden, kjender Fogden ved
24de Hefte. M